

V bistvu so se razlike v razvoju arheologije prostorov in krajin vzpostavljale okoli definiranja stališč, kaj je predmet preučevanja, kaj je tisto, kar določa in pogojuje kulturni razvoj in način življenja. Razlike so v interpretacijah, v zastavljanju vprašanj; kaj in kako je nekaj bilo ali zakaj je tako. Na prvo vprašanje naj bi bilo mogoče odgovoriti z analitičnim razčlenjevanjem ter ugotavljanjem zvez med posameznimi dejavniki in nato razložiti splošne značilnosti; drugo vprašanje pa je problemsko zastavljeno in odgovor nanj je možno iskati s sintezo v širšem kontekstu spoznanj in z vrednotenjem. Interpretacij v arheologiji ni mogoče empirično verificirati/preverjati po vzoru eksaktnih znanosti, temveč jih je mogoče le ovrednotiti s koherentnim argumentiranjem za in proti.

Zadnja četrtnina knjige je posvečena zgodovini prostorskih in krajskih študij v slovenski arheologiji, kjer razvoj ni potekal tako kontinuirano, samostojno in s tako jasno začrtanimi cilji, metodologijo in z organiziranim delom. Arheološka preučevanja obravnavane problematike so se tukaj začela z naselbinskimi raziskavami kolišč na Ljubljanskem barju in arheološki kartami in topografijo v drugi polovici 19. st., ki je tudi pri nas imela starejše korenine, svoj vrh pa je dosegla v objavi arheoloških najdišč Slovenije in nekaj topografskih zvezkov v drugi polovici 20. st. V začetku 20. st. je nastala prva arheološka regionalna študija prazgodovinske poselitve na Krasu in v Istri, regije, ki je bila kasneje deležna modernih analiz in preizkušanja sodobnih konceptnih orodij v dveh doktorskih nalogah, ena je bila disertacija pisca te knjige. Na drugem koncu Slovenije so bila na začetku arheoloških raziskav predmet preučevanja nekatera štajerska naselja kot prvi poskus naselbinske študije v smislu nemške *Siedlungsrhologie*. V večjem zamahu so se raziskovanja naselbin lotili šele v 60. in 70. letih, v ospredju pa so bili predvsem arhitekturni vidiki, medtem ko se z okoljskimi in ekonomskimi vprašanji v glavnem niso ukvarjali. Z izjemo antičnih mest in nekaterih projektov ni šlo za odpiranje večjih površin. Osemdeseta in devetdeseta leta prinesejo v slovensko arheologijo sveže pristope z zahoda: stratigrafsko izkopavanje kot najprikladnejšo metodo za obvladovanje in dokumentiranje velikih površin, sistematični terenski pregled, geofizikalno prospekcijo, aerofotografijo, pa tudi novo tematiko - arheološko teorijo. Takrat se pojavijo tudi projekti z elementi prostorske in krajske arheologije, ki so si zastavljali različne cilje. Eno smer označuje sistematični arheološki pregled kot glavna metodologija zajemanja podatkov, drugo smer pa študije, ki temeljijo na tehnologiji GIS, tudi tradicionalna smer še ni povsem izčrpala potenciala svojega navdiha.

Vse to in še mnogo več lahko preberemo v tej knjigi in v literaturi, ki je zbrana na 27 strani obsegajočem seznamu, h kateremu bi veljalo dodati še kakšno temeljno delo s področja severnonemških krajskih študij, kot je npr. *Archäologische und naturwissenschaftliche Untersuchungen an Siedlungen im deutschen Küstengebiet vom 5. Jahrhundert v. Chr. bis zum 11. Jahrhundert n. Chr.*, Weinheim, Acta humaniora 1986.

Na koncu knjige bi bil nemara bolj kot imensko kazalo dobrodošel indeks pojmov in morda terminološki slovarček, saj v knjigi nastopa vrsta izrazov (npr. *site cachment analyses*, *cost-surface analyses*, subsistenčna ekonomija ipd.), ki pri nas še niso povsem udomačeni ali pa zanje še nismo našli ustreznih izrazov v slovenskem jeziku ter si v celoti razjasnili njihovega pomena. Da je ta pregled potreben tudi zaradi terminološke gneče, uvodoma ugotavlja avtor sam, da ne bi prišlo do zmede.

Iz tega prikaza je jasno razvidno, da ima prostor, ki je poleg časa temeljna kategorija slehernega dogajanja, pojmovanja in predstav, veliko konotacij in razsežnosti, ne le dolžino, širino in višino in ga zato nikakor ni mogoče zaobiti pri nobenem arheološkem delu.

Ne glede na to, na čem je posamezna arheološka smer gradila in čemu je dajala prednost, je v skupno zapuščino prispevala ogromno podatkov o artefaktih, lokacijah, okolju, ogromno

raznovrstnih pristopov, izkušenj in spoznanj, ki se odražajo tudi v razvoju orodij in tehnik, s katerimi se ustvarjajo temelji za razumevanje in vrednotenje arheološke preteklosti.

Ob tem pa se zdi, da je marsikdaj težko preskočiti posamezne stopnje razvoja zgolj s prenosom teorij in znanj od drugod, ki same po sebi še ne zagotavljajo kvalitativnega napredka v poselitvenih interpretacijah, kar potrjuje slovenska izkušnja. Zaviralne momente, ki se kažejo v arheoloških prostorskih študijah v našem prostoru, zagotovo lahko iščemo v razvoju arheologije pri nas, v šibki podpori in skromni količini kvalitetnih empiričnih podatkov, v počasnem osvajaju ustreznih tehnik in v nedoslednih postopkih. Lahko pa se tudi pohvalimo, da smo s tehnologijo GIS in z geofizikalnimi prospekcijami ujeli glavni val dogajanj in da prispevamo k njegovi širitvi. Zavore se odražajo na drugih ravneh, ki se tičejo arheološkega dela: sistematičnost zbiranja in standardizacija zajema podatkov (centralni arhivi in standardi se tako rekoč šele vzpostavljajo, na arheološki karti Slovenije je še vedno veliko belih lis in zelo približnih lokacij), v celoti je sistematsko raziskanih in ovrednotenih najdišč izjemno malo, terensko delo je v glavnem podrejeno zaščitnim akcijam, počasi se širše uvajajo moderne in natančnejše tehnike rekognosciranja in izkopavanja, v glavnem po zaslugi fakultete in avtocestnega programa. Prav tako je šele v povojih načrtno zbiranje in vzorčenje podatkov o paleookolju. Poleg tega ne gre zanemarjati "artefaktne arheologije" v povezavi s kronološkimi sistemi, ki so neobhodno potrebni tako pri sinhronih kot diahronih študijah, prav tako tipologije za posamezne vrste. Tu je še problem nedefiniranosti najdišč, pa mnogokrat nejasno izraženi koncepti in cilji ter nerazvitost analitičnih postopkov obdelave gradiva, da o podatkovnih bazah niti ne govorimo. Vse to je mogoče pojasniti z vzroki v konkretnih družbenozgodovinskih okoliščinah, zato je branje te knjige ob vstopu Slovenije v zahodne integracije lahko tudi vzpodbuda za premišljevanje o izhodiščih in učinkih za nadaljnje organizirano delo slovenske arheološke stroke, ki bi lahko bilo marsikdaj precej bolje povezano in usklajeno med institucijami.

Sneža TECCO HVALA

Alenka Mišček: *Die Fundmünzen der römischen Zeit in Kroatien. Abteilung XVIII Istrien.* P. von Zabern, Mainz 2002. 346 Seiten, 2 Tafeln, 1 Karte. ISBN 3-8053-2933-4.

Der vorliegende Band ist der erste Beitrag aus Kroatien zum internationalen Unternehmen der Erfassung der „Fundmünzen der römischen Zeit“. Er bringt auf 345 Seiten und zwei Tafeln insgesamt mehr als 4000 antike Münzen, wobei der Begriff „antik“ weiter gefasst ist und auch Prägungen der Völkerwanderungszeit und der Karolinger mit einschließt. Bearbeitet wurden Funde aus dem Raum des istrischen Küsten- und Hinterland von Umag bis Pula.

Sie verteilen sich auf 133 Fundorte. Die geringe Zahl der abgebildeten Stücke erweist bereits auf den ersten Blick die mühsame und entbehrungsreiche Arbeit der Bearbeiter, da das Material zumeist nur aus alten Fundnachrichten und aus oft auch nur handschriftlichen Notizen zusammengetragen werden konnte. Man kann sich vorstellen, wie unbefriedigend es bisweilen sein muss, über weite Strecken fern von Originalmaterial zu arbeiten. Und dennoch sind solche Zusammenstellungen aus zwei Gründen wichtig:

1. vermehrt sich unser Wissen um Geldverkehr und Geldumlauf, aber auch die Erkenntnisse der archäologischen siedlungsgeographischen Situationen und

2. ergibt sich auf diese Weise leichter die Möglichkeit, Material wieder aufzufinden, das derzeit noch als verschollen gilt (vgl. Seite. 28).

Der Katalog selbst folgt den schon lange geübten Regeln des FMRD (*Fundmünzen der römischen Zeit in Deutschland*);

das Layout liesse im Detail vielleicht noch Verbesserungen zu. So findet man in den z.B. Kolumnentitel zwar die Angabe der Fundorte, nicht aber deren Zählung, auf die aus den Indizes heraus stets verwiesen wird.

Auch in der internen chronologischen Abfolge gibt es einige Punkte, die nicht ganz logisch sind; so findet sich auf Seite 88 folgende Abfolge: Prägeperiode 388 - 408 und folgend Prägeperiode 383 - 408 - logischer wäre eine Vertauschung dieser beiden Abschnitte. Andere Kleinigkeiten stören etwas den sonst ausgezeichneten Eindruck der Arbeit: so wäre bei der Tessera 99/1-126 (auch abgebildet) die Angabe des Metalls hilfreich gewesen. Ein kleiner Druckfehler darf hier auch noch berichtet werden: das Stück 5/1 gehört unter die Überschrift: „Tiberius (Divus Augustus)“; mit der Überschrift Augustus wird man vergeblich ein Stück suchen, das in die Jahre 22-30 zu datieren ist.

Der ganze Katalog ist mithilfe des EDV-Systems „NUMIZ“ vom Slowenischen Nationalmuseum erstellt worden, was man auch dem Katalog zu sehr anmerkt; so muss die Frage erlaubt sein, wie sinnvoll die Überschriften für das keltische Kleinsilber vom Typ Magdalensberg (81/3 - Seite 119) wirklich sind: „Ostkelten / Unmittelbare Nachprägungen der Silbermünzen des Philipp II. / Noricum / Kleinsilbermünzen / Typ Magdalensberg“. Mit dieser übergenaue Hierarchisierung ist kaum jemandem wirklich gedient; zumindest hätte man die zweite

Überschriftsebene ohne Informationsverlust streichen und die dritte und vierte Ebene auf eine vereinen können. (etwa: „Noricisches Kleinsilber“). Ähnliches gilt auch für den Keltiberer unter Nr. 9/3 auf Seite 43.

Man könnte weiters auch überlegen, ob solche Materialzusammenstellungen in Hinkunft nicht besser - da ohnedies elektronisch erfasst - einem EDV-System zur Speicherung und Darbietung überlassen werden sollten (CDROM oder im Internet). Gerade zu Beginn einer neuen Serie und unter dem Eindruck des Zusammenwachsens des europäischen Raumes könnte just von den neu in Programme und Projekte eintretenden Kolleginnen und Kollegen ein Impuls ausgehen, der auch technische Neuerung und Verbesserung mit sich bringt.

Diese vielleicht auch überkritischen Anmerkungen sollen und wollen den Wert dieses Bandes in keiner Weise schmälern! Er bringt der wissenschaftlichen Welt endlich Informationen über Fundverhältnissen eines Raumes, die im 20. Jahrhundert hauptsächlich in nationalsprachlichem Schrifttum dokumentiert und damit von der übrigen wissenschaftlichen Welt oft nur unzureichend rezipiert worden sind. Deshalb wird der Leser über den Katalog hinaus auch für die gehaltvolle und akribisch dokumentierte Einleitung zum Stand der Fundaufnahme in Kroatien sehr dankbar sein.

Wolfgang SZAIVERT